

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Haridusteaduste instituut

Õppekava: kutseõpetaja

Nele Paabusk

MUUSIKU KIRJELDUS JA KUJUTAMINE JOONISTUSTEL MUUSIKAKOOLIS
ÕPPIVATE JA MITTEÕPPIVATE ÕPILASTE NÄITEL

bakalaureusetöö

Juhendaja: dots Kristi Kõiv

Tartu 2019

Resümee

Pealkiri: Muusiku kirjeldus ja kujutamine joonistustel muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste näitel.

Õpilaste ettekujutus erinevatest elukutsetest – sealhulgas muusika valdkonna elukutsetest, võib kajastada ühelt poolt nende eriala eelistustes ja teisalt väljenduda nende hinnangutes vastavatele erialale. Bakalaureusetöö eesmärgiks on võrrelda muusiku kirjeldust ja kujutamist joonistustel muusikalist huviharidust omandavate ja mitte omandavate õpilaste vahel. Läbi viidi kvantitatiivne uurimus, milles osales kokku 132 õpilast vanuses 10–17 eluaastat, kellest 70 õpilast omandasid muusikalist huviharidust ja 62 ei omandanud. Mõõtevahendina kasutati projektiivjoonistust, milles uuritavad joonistasid muusikut ning avatud vastustega ankeeti, milles uuritavad kirjeldasid muusikut. Tulemuste võrdlemiseks kasutati χ^2 testi. Tulemustest ilmnnes, et mõlemate uuritavate gruppide õpilased joonistasid endaga samasoolisi figuure kujutades pildil muusikut. Ilmnnes, et muusikakoolis mitte õppivad õpilased kujutasid muusikut joonistustel sagedamini täiskasvanuna ja muusikakoolis õppivad õpilased lapse figuurina. Erinevused ilmnesisid muusikat õppivate ja mitte õppivate õpilaste joonistustel muusikainstrumentide kujutamisel – muusikakoolis õppijad kujutasid pildidel sagedamini feminiinseid instrumente ja teised uuritavad niisuguseid muusikainstrumente, mis ei olnud ei feminiinseid ega maskuliinseid. Antud töö tulemustes keskendutakse ka sooliste erinevuste väljatoomisele joonistusülesande tunnuste lõikes mõlema uuritavate grupi siseselt. Muusiku kirjeldamisel pidasid uuritavad tähtsaimaks muusiku puhul tema muusikalisi oskusi ja võimeid, positiivseid karakteristikuid ning muusikalist tegevust. Muusiku kirjeldustes muusikalist huviharidust omandavate ja mitteomandavate õpilaste vahel erinevusi ei ilmnenu.

Märksõnad: muusiku elukutse, projektiivjoonistus, muusiku kirjeldus

Abstract

Title: Description of musician and his interpretation in the drawings through the example of music school students and non music school students.

Students' perception of different professions - including musical field professions, can be reflected through their own professional preference and show their personal evaluation of a profession. The purpose of the Bachelor's thesis is to compare the difference of depictions and

drawings of musician between students with musical background and students without a musical background. A quantitative study was conducted, with a total of 132 participating students aged 10-17, 70 music school students and 62 non music school students. Projective drawings were used as a measuring tool and students were asked to draw a picture of a person playing music. Firstly, to explore the difference in interpretations of drawings of a musician and secondly, questionnaire was used about the descriptions of the musician. The χ^2 test was used to compare the results. The results showed that both of the students groups were drawing reflected the same-sex figure in the picture by picturing the musician. It turned out that students not studying at a music school draw a grown-up musician figure in the picture, but at the same time musical school students portrayed musician as a child figure. The differences also appeared in what instruments were drawn in the picture - musical school students drew more feminine musical instruments than the ones that do not learn at a music school. Current study also focuses on clarifying and analyzing the gender differences in the results among both study groups. In the area of descriptions of the musician, most important for students was to emphasis the musical skills and abilities of the musician, positive characteristics and musical activity. There were no differences found between the descriptions of musician between musical students and non-musical students in the questionnaire.

Keywords: musician profession, projective drawing, musician description

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	2
Sisukord.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
Muusiku elukutse ja soo stereotüübid	6
Laste joonistused	9
Erinevate elukutsete esindajate kujutamine laste projektiivjoonistustel	11
METOODIKA.....	14
Valim	14
Andmekogumismeetodid.....	15
Uuringu protseduur.....	16
Andmeanalüüs	17
TULEMUSED.....	18
Joonistatud muusiku sugu.....	18
Joonistatud muusiku vanus.....	18
Inimfiguuride rollid joonistusel	19
Joonistatud muusikainstrumendid	21
Muusiku kirjeldus	22
ARUTELU	25
Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	29
TÄNUSÕNAD	30
AUTORSUSE KINNITUS	30
KASUTATUD KIRJANDUS	31

SISSEJUHATUS

Muusika avaldab mõju nii inimese psüühikale kui füüsilise olenemata sellest, kas inimene on lihtsalt muusika kuulaja või selle looja. Inimajaloo jooksul on muusikal olnud väga suur mõju. Ka iga inimese isiklikus elus avaldab muusika suurt mõju (Viinalass, 2016). Üheks muusika vahendajaks on muusik. Kemp (1982a) osutab, et muusiku elukutsele on omistatud kindel ettekujutus. Muusiku töö on väga mitmekülgne, näiteks on koori dirigent samaaegselt nii muusik kui ka grupi juhendaja (Ilin, 2007).

Muusiku eriala on üks mitmetahulisemaid ja multifunktsionaalsemaid ning seetõttu raskemaid kutsealasid, mis nõuab aastakümneid süstemaatilist ettevalmistust (Mansurova, 2013). Ametialane tegevus omakorda omab inimeste jaoks suurt tähtsust, seda nii sotsiaalsest kui ka motiivide realiseerimise aspektist lähtuvalt. Ametialane tegevus pakub ka väljundit paljude inimese vajaduste rahuldamiseks mis on seotud eelkõige staatusega professionaalses keskkonnas ja ühiskonnas üldisemalt (Saburova, 2013). Eelarvamused ja ühiskonnas käibivad stereotüübid aga mõjutavad laste ja noorte kutsevalikuid (Green, 1997). Muusikuna kujutatakse enamasti täiskasvanud meest, kes on tuntud ning mängib kitarril, löökriistu või vaskpuhkpillil (Colley, Mulhern, Relton, & Shafi, 2009). Muusik on inimene, kes tegeleb pillimängu, laulmise ja heliloominguga. Tal on muusikalised võimed ja ta armastab muusikat olles järjepidev ja pühendunud oma tegevusele (Randles, 2011).

Joonistamine on lastele omane ja usaldusväärne meetod uurimaks laste ettekujutust ühiskonnas kehtivate muusiku elukutsele omistatud ettekujutuste kohta (Colley et al., 2009). Käesolevas töös kasutan projektiivjoonistust ühe uurimismeetodina, Oğuz (2010) väidab, et joonistustel on laste elus tähtis roll, läbi mille saavad nad kujutada oma tundeid ja tulevikuunistusi. Kui lapsel on raskusi enese väljendamisel sõnadega, siis joonistamine annab võimaluse end vabalt väljendada (Di Leo, 1973). Lisaks on joonistamine laste jaoks loomulik enese väljendamise vahend, mis on sõltumatu keelest (Koppitz, 1983). Arvestades, et projektiivsed joonistustestid on mõjutatud sisemistest ja välistest teguritest (Oğuz, 2010) võime järeldada, et joonistustest pakub head võimalust uurimaks laste ja noorte ettekujutust muusiku elukutsest. Projektiivjoonistus pakub võimalust saada infot laste sisemisest ettekujutusest erinevate inimfiguuridena kujutatud elukutsete esindajate kohta (Colley et al., 2009; Colley, Berman, & Van Millingen, 2005; Christidou, Bonoti, & Kontopoulou, 2016).

Suurbritannias uuriti 2009 aastal (Colley et al., 2009) milline on õpilaste ettekujutus muusikust ja kas muusikainstrumentide eelistus peegeldab selgeid soolisi erinevusi. Randles (2011) uuris USA õpilastelt, kuidas õpilased kirjeldavad head muusikut. Teadaolevalt ei ole Eestis uuritud kuidas õpilased muusikut kirjeldavad ning joonistustel kujutavad. Kuna Green (1997) sõnul mõjutavad traditsioonilised soorollid muusika õppimist, siis on oluline uurimisprobleem, kas Eesti õpilastel on muusikust stereotüüpne ettekujutus ning millist infot annab joonistustest stereotüüpide kohta. Kui Wrape, Dittloff, ja Callahan (2016) järgi väheneb muusikakoolis õppides stereotüüpide mõju, siis kas erineb muusikakoolis huviharidust omandavate õpilaste ettekujutus muusikust muusikat mitte õppivate õpilaste ettekujutusest?

Käesoleva töö eesmärgiks on võrrelda muusiku kirjeldust ja kujutamist joonistustel muusikalist huviharidust omandavate ja mitte omandavate õpilaste vahel, lisaks selgitada välja soolised erinevused uuritavate gruppide siseselt.

Muusiku elukutse ja soo stereotüübid

Muusiku professionaalne areng on eluaegne protsess, osadel juhtudel ka põlvkondade pikkune. See protsess koosneb erinevatest arenguetappidest, kus on nii erinev muusika-alane tegevus ja motivatsioon kui ka muusikalise tegevuse saavutuste struktuur (Manturzewska, 1990). Muusikuid ühendab ametialase tegevuse juures see, et valik muusiku elukutse kasuks on tehtud üsna noores eas – tihti algavad õpingud juba 5–6aastaselt. Teine ühine joon on see, et muusikute haridustee muusikuks saamisel on suhtelistelt sarnane – laste muusikakool, muusikakool ja muusikakõrgkool. Teistest elukutsetest erineb muusikuks saamise õppeprotsess väga pika õppeaja poolest (Saburova, 2013).

Paljude elukutsete juures on tähtis emotsionaalsus ja terviklik võimekus emotsioonide läbi elamiseks. Eriti kõrged nõudmised on just selles osas näiteks professionaalsele muusikule. Muusiku elukutse nõuab suurt emotsionaalsust ja samaaegselt emotsionaalse vastupanu osutamist/emotsioonide reguleerimist (Ilin, 2007). Bamburova (1985, viidatud Ilin, 2007 j) toob välja asjaolud, mis saavad määravaks muusiku elukutse valimisel:

- 1) huvi muusikalise loominguga vastu ja võimekus;
- 2) esteetilise rahulolu vajadus, mis saadakse muusitseerimisest;
- 3) pürgimine enesetäiendamise poole muusikalistes oskustes;
- 4) soov demonstreerida oma meisterlikkust, oskusi, enesekindluse suurendamine;
- 5) pürgimine publiku tunnustuse poole;

6) soov pakkuda kuulajatele (vastavalt nende ootusele) naudingut ja luua kuulajates teatud meeleolu.

Palju olulisem on aga muusiku sisemine motivatsioon ja armastus muusika vastu. Ülejäänud (musikaalne perekond, vanemate suunamine, huvi elukutse vastu, võimalused ja eeldused) on välised motiivid. Sellest võib teha järelduse, et muusiku elukutse valimine on seotud nii sisemiste kui ka väliste motivaatoritega (Saburova, 2013). Loomulikult ei ole need põhjused kaugeltki mitte kõik, miks otsustatakse muusiku eriala kasuks, vaid elukutse valik lähtub pigem algaja muusiku motiividest, kus ei ole arvestatud näiteks materiaalseid stiimuleid, mis mõjutavad professionaalse muusiku valikuid (Ilin, 2007).

Kemp (1982b) rõhutab, et muusikute isikupära uurimisel tuleks kindlasti arvestada ka muusiku sugu. Õpilase sugu ja muusikainstrumenti valik on omavahel tugevas seoses. Eriti tugev on stereotüüpide mõju nii öelda esimese instrumendi valikul (Wrape et al., 2016). Nii poisid kui tüdrukud kalduvad end muusikalistes tegevustes piirama või leiavad, et nende muusikalist tegevust piiratakse teatud valdkondades, kus kardetakse, et tungitakse vastassoo alale (Green, 1997). Abeles (2009) viis läbi uurimuse, kus võrdles kolme aastakümne jooksul toimunud muutusi poiste ja tüdrukute muusikainstrumentide eelistuses. 1978a., 1993a. ja 2007 aasta uurimustes ei olnud märgata erilisi muutusi. Endiselt on aktuaalsed muusikainstrumentidega seotud soostereotüübid. Tüdrukud mängisid valdavalt flööti, viiulit ja klarnetit, poisid mängisid löökriistu, trompetit ja trombooni. Ansamblikoosseisudes olid tüdrukud erinevalt poistest nõus mängima ka soostereotüübile mittevastavaid instrumente. Vickers (2015) arvab, et naised tõmbab rohkem õrnema kõla ja kõrgema tämbriga muusikainstrumentide poole, sest need sarnanevad nende endi häälega. Mehed eelistavad aga intensiivsema kõlaga muusikainstrumente nagu löökpillid, mis sarnanevad nende hääle kõlaga. Ka pilli demonstreerija sool on võimalik mõju laste muusikainstrumenti valikul. Põhiküsimus seisneb selles, kuidas lapsevanemad, õpetajad ja juhendajad saaksid julgustada lapsi pilli mängima, sealjuures mõjutamata instrumendi valikut (Killian & Satrom, 2011).

Chambers, Kashefpakdel, Rehill ja Percy (2018) viisid läbi uurimuse, kus koguti Austraalia, Austria, Albaania, Valgevene, Bangladesh, Hiina, Kolumbia, Islandi, Indoneesia, Mehhiko, Pakistani, Portugali, Filipiinide, Rumeenia, Venemaa, Suurbritannia, Šotimaa, Serbia, Šveitsi, Uganda ja Zambia põhikooli lastelt üle kahekümne tuhande joonistuse. Joonistustes paluti neil joonistada, kellena nad soovivad tulevikus töötada ning lisaks uuriti kust pärineb info selle elukutse kohta. Uuringus leiti, et juba varajases lapseas on lastel ettekujutus kelleks nad tahavad saada. Ilmnes, et laste karjäärivalikuid mõjutavad

soostereotüübid, mis on seotud teatud elukutsetega. Laste karjäärieeldusi mõjutavad enim need, keda nad teavad – vanemad, vanemate tuttavad ning televisioon ja meedia. Randles (2011) viis USA 4-12 klassi õpilaste seas läbi uurimuse, kus üheks uurimismeetodiks oli avatud vastusega ankeet muusiku iseloomustamiseks. Uurimuses osales 1219 õpilast. Avatud vastusest moodustati 14 kategooriat, koondades igasse kategooriasse sisuliselt sarnased vastused. Moodustatud kategooriad muusiku iseloomustamiseks olid:

- 1) mängib instrumenti;
- 2) laulab;
- 3) üldised muusikalised karakteristikud (kuulamisoskus, pilliõpetamise oskus);
- 4) isiklik pingutus (järjepidev, tähelepanelik);
- 5) andekus;
- 6) armastus muusika vastu;
- 7) raha (elukutse, publik);
- 8) muusika kui esteetiline väärtus;
- 9) lõbu (rõõm, nauding);
- 10) esindab oma eriala;
- 11) komponeerib (improviseerib, kirjutab laule);
- 12) persoon;
- 13) õpib (on eriharidus);
- 14) õpetab.

Randles (2011) uuringus koostati igas klassis kategooriate vastamissageduse alusel tabel. Tabeleid võrreldi omavahel. Kõikide klasside muusiku kirjelduste vastamissagedusi võrreldes ilmnnes, et muusikut iseloomustati enim kui kedagi, kes mängib instrumenti. Vastamissageduselt teisel kohal oli kategooria „isiklik pingutus (järjepidev, tähelepanelik)“. Vanuselised erinevused muusiku iseloomustamisel ilmnnesid kategooriates „üldised muusikalised karakteristikud (kuulamisoskus, pilliõpetamise oskus)“ ja „komponeerib (improviseerib, kirjutab laule)“, kus vanemate klasside õpilased iseloomustasid muusikut sagedamini kui kedagi, kellel on üldised muusikalised oskused, aga nooremate klasside õpilased iseloomustasid muusikut kui kedagi, kes komponeerib, improviseerib ja kirjutab laule.

Oluline on ka soolise võrdsuse tagamine õppematerjalide illustatsioonides. Koza 1992. aastal tehtud uurimuses ilmnnes, et õppematerjalide illustatsioonidel kujutati muusikut mehena 72,9%-i. Ka muusikateaduses tõmbas alles feministlik liikumine 1960ndatel

tähelepanu naiste panuste ignoreerimisele muusikaajaloos ja muusika arengus. Võrreldes teiste elualadega pöörati muusikateaduses naistele vähem tähelepanu, sest seal domineerisid (ja teatud tasemel domineerivad endiselt) mehed ja nende traditsioonilised meetodid. Samas moodustavad naised poole rahvastikust, kes on sarnaselt meestega tegelenud muusikaga inimkonna algusest saati (Pendle, 2001).

Inimesed loovad rassi, rahvuse, soo ja etnilise kuuluvuse kohta üldistused, mis võivad olla ebatäpsed või negatiivse alatooniga. Stereotüübid luuakse isiklike kogemuste põhjal või väliste mõjude nagu kultuur alusel (Vickers, 2015).

Soovides olla aktsepteeritud teiste inimeste poolt, võivad inimesed muuta oma käitumist vastavalt eeldatavale soo stereotüübile (Vickers, 2015). Eelhäälestus võib avaldada mõju täiskasvanueas tehtavatele karjäärivalikutele ja süvendada sellega soolist lõhet (Oidermaa, 2017). Soo stereotüübid on seotud laste muusikainstrumendi valikuga. Kui arvatakse, et soo stereotüüpide tähtsus on vähenemas, siis tegelikult on soo stereotüübid pikaajalise mõjuga (Wrape et al., 2016). Viimastel aastatel on otsinud psühholoogid ka viise stereotüüpide mõju blokeerimiseks või vähemalt pehmendamiseks. Mida rohkem enda arendamisele tähelepanu pöörata, seda suurema tähtsuse omandab inimese enda poolt tehtav töö ja kaasasündinud võimed vajuvad tahaplaanile (Oidermaa, 2017). Soo stereotüüpide mõju neutraliseerimine ei ole oluline ainult muusika õppimisega seoses vaid ka kõikide teiste õppeainetega (näiteks matemaatika) (Vickers, 2015).

Laste joonistused

19. sajandi lõpul tekkis psühholoogidel huvi laste joonistuste vastu. Kunstikriitik Corrado Ricci avaldas 1887. aastal töö, kus oli ülevaade inimfiguuri joonistamist mõjutavate psühholoogiliste tegurite kohta (Klepsch, & Logie, 2014). Alates 1920ndatest on kasutatud projektiivjoonistusi, et hinnata loovust ja intellektuaalset küpsust. Florence Goodenough koostas esimese testi, kus hinnati lapse vaimset küpsust tema inimest kujutavate joonistuste põhjal (inimese joonistamise test). 1963. aastal täiendas ja laiendas Dale B. Harris seda meetodit luues Goodenough–Harris hindamissüsteemi inimese joonistamise testi kohta, kus määras poistele ja tüdrukutele erinevad normid (Laak, 1991).

20. sajandi keskpaigas suurenes huvi selle vastu, mida lapsed joonistavad. Vögotski (2016) väitis, et laps joonistab seda, mida joonistamise objekti kohta teab (niinimetatud intellektuaalne realism). Teise suuna ehk visuaalse realismi esindajad arvasid, et laps

joonistab seda mida näeb (Arnheim, 1965). Laak (1991) avaldab arvamust, et sisulist erinevust intellektuaalse realismi ja visuaalse realismi vahel ei ole.

Enamustes uurimustes kasutatakse rohkem kui ühte meetodit, kuna ainult ühe meetodi kasutamisel ei pruugita saada tõest pilti teatud tüüpi tulemuse aluseks olevatest mehhanismidest. Erinevad laste joonistuste uurimise meetodid on:

1) vabajoonistus- kõige lihtsam, levinum ja ajalooliselt kõige vanem meetod;

2) kopeerimine- lapsele esitatakse mudel, mida ta peab jäljendama (kas reaalne kolmemõõtmeline objekt, foto või joonistus);

3) konstrueerimine- kasutatakse inimfiguuri kujutamise seaduspärasuste uurimiseks (lapsel palutakse lõpetada joonistus, valides puuduvad elemendid või palutakse panna elementidest kokku terve pilt);

4) joonistuste äratundmine ja mõistmine- lapsed mõistavad sageli oma eakaaslaste selliseid joonistusi, milles on kujutatud vaid mõningaid joonistatavale objektile omaseid tunnuseid;

5) lastejoonistuste sõnaline juhtimine (Laak, 1991).

Oğuz (2010) arvates mõjutavad lapse joonistamist lapsele eriomased sisemised (liigispetsiifiline valmisolek, küpsemine, vanus, intelligentsus, motivatsioon, üldine ärritus ja ärevusseisund, psühholoogiline staatus, varasem kogemus, individuaalne erinevus ja lapse psühholoogia) ja välised tegurid (perekeskkond, kool, eakaaslased ning sotsiaal-majanduslik ja kultuuriline taust). Välised tegurid mõjutavad inimest juba alates viljastamisest.

Joonistusi uurides on võimalik välja selgitada vanuselised erinevused, kultuuri mõju laste joonistustele ja soolised erinevused. Lisaks muutustele joonistustes võib joonistusi võrrelda mingi muu uurimismeetodi alusel saadud tulemustega, et selgitada joonistuste informatiivsust. Erinevus poiste ja tüdrukute joonistuste vahel ei seisne selles, kes joonistab paremini. Joonistuste kvaliteeti mõjutab pigem joonistaja huvi kujutatava teema suhtes (Laak, 1991).

Lapse küpsemisel peegeldab inimfiguuri joonistamine tema psühhoseksuaalset orientatsiooni üha suureneval määral. Erinevus kehakontuuris, eriline tähelepanu silmadel ning ehted ja soengud ilmnevad eelpuberteedialiste ja veidi nooremate tüdrukute piltidel. Poiste joonistatud meesfiguurid kipuvad kujutama katseid tabada liikumist, mõnedel võib olla relv, sigaret või mõni muu objekt, mis on seksuaalsust määratleva sümboli tähendusega (Di Leo, 1973). Goldstein (1972) väidab, et need inimesed, kes joonistavad kõigepealt vastassoost figuuri, soovivad vältida eneseavamist.

Hea tulemuse saavutamiseks tuleb lapsel luua sisemine kirjeldus kujutatava objekti kohta, kasutada loodud kirjeldust graafilise tegevuse juhtimiseks, valides joonistades kõige informatiivsemad elemendid (Laak, 1991). Koppitz (1983) väidab, et inimfiguuri joonistamisel tehakse enamasti autoportreed, mis võib olla realistlik või idealiseeritud figuur. Enamasti joonistatakse endaga sama vana inimene. Ühiskondlik ja kultuuriline taust kujundavad seda, mida poisid ja tüdrukud joonistavad. Laste eneseväljendust läbi kunsti mõjutavad teatud määral traditsioonilised soorollid ja meedia, kirjanduse ning lastega kokkupuutuvate täiskasvanute ettekujutusest soolisest kuuluvusest (Malchiodi, 1998). Kui paluda lastel joonistada inimene, siis joonistavad nad enamasti endaga samast soost figuuri (Arteche, Bandeira, & Hutz, 2010; Brown, 1979).

Joonistamine uurimismeetodina võimaldab sellist kaasatust, mida teised uurimismeetodid ei võimalda. Joonistamine on lastele kasulik ja universaalne tegevus, mis ei nõua joonistamistestis osalejalt keelelisi või kirjalikke oskusi (Chambers et al., 2018). Inimfiguuri joonistamise testid annavad võrreldes verbaalsete intervjuudega suuremal hulgal ja rohkem kirjeldavat infot (Skybo, Ryan-Wenger, & Su, 2007). Koppitz (1983) toob välja, et projektiivjoonistuse kasutamisel on võimalik saada kasulikku infot lapse väärtuste kohta ning suhtumist erinevatesse sotsiaalsetesse ja kultuurigruppidesse.

Erinevate elukutsete esindajate kujutamine laste projektiivjoonistustel

Kuigi projektiivtestidesse on kriitiliselt suhtunud, kasutatakse uurimismeetodit siiski üsna laialdaselt (Piotrowski, 2015). Projektiivjoonistused on üks projektiivtesti alaliik, kuuludes kujundus- ehk konstruktiiv- ehk loomingutesti hulka (Toim, 1983). Laste projektiivjoonistustel on uuritud näiteks sportlase (Colley et al., 2005), teadlase (Christidou et al., 2016) ja muusiku elukutsete esindajate kujutamist inimfiguurina (Colley et al., 2009).

Colley, Berman ja Van Millingen (2005) viisid Suurbritaanias Leicestershires läbi uurimuse, kus läbi projektiivjoonistuse soovisid saada laste ja noorte ettekujutust sportlase elukutsest. Uurimuses osalejatel paluti joonistada kedagi, kes tegeleb spordiga. Uurimus viidi läbi koolitundide ajal. Joonistajad jagati nelja gruppi- nooremad (9–11 aastased) ja vanemad (15–16 aastased) tüdrukud ning poisid. Joonistustel hinnati 8 tunnust:

- 1) joonistatud figuuri sugu;
- 2) kas joonistusel on täiskasvanu, mõju avaldav eakaaslane või ei ole vanus tuvastatav;
- 3) kas on portree või kogu keha figuur, kinnine figuur või midagi muud;

4) kas joonistatud inimene naeratab või mitte, suud ei ole joonistatud, suu asend on ebaselge;

5) kas persoon oli aktiivses liikumises, passiivne või ei olnud see eristatav;

6) joonistatud spordivahendite kaudu spordiala;

7) figuuri roll – kuulsus, õpetaja, väljamõeldud tegelane, lapsevanem, õde või vend, mõni teine sugulane, joonistaja ise, mitte konkreetne inimene;

8) kuulsate figuuride nimed.

Colley jt (2005) uurimusest tuli ühena välja võimalus, et kultuuriline mõju tüdrukute joonistustele suureneb nende vanusega. Lisaks järeldati, et just vanematele tüdrukutele avaldab enam mõju meediast saadav info spordi ja sportlase elukutse kohta. Uurimuses osalenud noorema vanusegrupi poisid aga kujutasid rohkem spordikuulsusi. Vanema vanusegrupi poisid joonistasid rohkem portreesid kui figuure. Uuring demonstreeris meedia suurt mõju noorte inimeste arusaamale sportlasest. Projektiivjoonistuse kasutamine nii selgitas teadmisi laste arusaamade kohta spordist kui ka laiendas neid ning kinnitas, et sportlase kujutamist joonistustel saab ka tuleviku uurimustes edukalt kasutada (Colley et al., 2005).

Ettekujutust teadlase elukutsest on Christidou, Bonoti ja Kontopoulou (2016) uurinud projektiivjoonistuste abil võrreldes USA ja Kreeka laste joonistusi. Lastel tuli joonistada teadlane, millele lisasid veel teise osa (piltide valimise). Piltide valimise osas pidi joonistaja valima 14 paari illustratsiooni seast välja sellise illustratsiooni, mis vastaks kõige rohkem tema ettekujutlusele teadlasest. Mõlema uuringus osalenud maa lapsed olid tavakoolide õpilased ja uurimus toimus nende klassiruumides. Uurimuses osalejad selekteeriti soo ja asukohariigi järgi. Projektiivjoonistuse osas vaadeldi teadlase figuurile omistatud järgmisi tunnuseid:

1) joonistatud teadlase riietust (tavariided või labori riietus);

2) prillide olemasolu;

3) habe või imeliku soengu olemasolu;

4) teadlase vanus (noor või keskealine);

5) teadlase sugu;

6) teadlase meeleolu (kas naerata, ilmetu või tõsine);

7) teadlase päritolu (afroameeriklane, asiaat või eurooplane).

Teadlase töövahendeid vaadeldi järgmiste tunnuste kaupa:

1) uurimisvahendid sh mikroskoobid, katseklaasid, arvutid jne;

- 2) teadmiste sümbolid nagu raamatud, tahvlid jne;
- 3) teadlase töökoht (kas traditsiooniline labor või näiteks välikeskkond);
- 4) sotsiaalne mõõde (kas teadlane töötab üksi või meeskonnaga).

Christidou jt (2016) uuringus ilmnis, et projektiivjoonistuste osas oli vähem standardset ettekujutust teadlasest kui illustratsioonide valimise osas. Kreeka laste joonistused vastasid rohkem kehtivatele stereotüüpsetele normidele teadlasest kui USA laste omad. Järeldati, et mitteverbaalsed meetodid pakuvad häid võimalusi uurimaks laste ettekujutust teadlasest.

Colley, Mulhem, Relton ja Shafi (2009) viisid Suurbritannia laste seas läbi uurimuse, kus projektiivjoonistuse abil soovisid teada laste ettekujutust muusiku elukutsest. Nad kasutasid uurimuses kahte erinevat joonistust, kus ühel palusid joonistada isiku ja teisel isiku, kes mängib muusikat. Uuring viidi läbi tavakoolis ja tundide ajal. Uurimuses osalejad jaotati kahte vanusegruppi – 7–8aastased ja 10–11aastased. Lisaks jagunesid grupid omakorda vastavalt laste soole. Juhusliku valiku alusel paluti joonistada kas isik või isik, kes mängib muusikat. Peale joonistuse valmimist palusid uurimuse läbiviijad täpsustada, keda laps täpsemalt joonistas (sugu, vanus, nimi ja millist pilli ta mängib). Colley jt (2009) uurimus näitas, et kui sotsiaalsed mõjutused viia miinimumini, ei ole lastel soo stereotüüpeid ettekujutusi muusikust ega instrumendist, mida muusik mängib.

Kõigis kolmes eespool mainitud uurimuses kasutati projektiivjoonistust kui meetodit, saamaks teada laste ettekujutust teatud elukutse esindajast. Uurimus viidi läbi tavakoolis ja lastele tuttavas keskkonnas (oma klassiruumides). Uurijad püüdsid tagada tingimused, kus laste üksteise mõjutamine oleks viidud miinimumini (paluti üksteisega mitte suhelda ja töö teha individuaalselt), ning instruktsioonid oleksid võimalikult üheselt mõistetavad ja ei vajaks suunamist, mis võiks mõjutada joonistuse lõpptulemust. Colley jt (2009) arvates pakub projektiivjoonistus võimalust saada infot laste sisemisest ettekujutusest erinevate inimfiguuridena kujutatud elukutsete esindajate – muusik, sportlane, teadlane, kohta.

Lapsed peavad juba üsna noores eas tegema elukutsevalikuid (Saburova, 2013). Käesoleva töö uurimisprobleem seisneb selles, kas erineb ühe elukutsevaliku, muusiku, iseloomustus ja kujutamine joonistustel muusikakoolis huviharidust omandavate õpilastel ja tavakoolis õppivatel õpilastel?

Uurimuse eesmärk on võrrelda muusiku kirjeldust ja kujutamist joonistustel muusikalist huviharidust omandavate ja mitte omandavate õpilaste vahel, lisaks selgitada

välja soolised erinevused uuritavate gruppide siseselt. Uurimuse eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised erinevused on muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste muusiku kujutamisel joonistustel?
- 2) Millised erinevused on nii muusikakoolis õppivate kui ka mitte õppivate tüdrukute ja poiste muusiku kujutamisel joonistustel?
- 3) Millised erinevused on muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste muusiku kirjeldustes?
- 4) Millised erinevused on nii muusikakoolis õppivate kui mitte õppivate tüdrukute ja poiste muusiku kirjeldustes?

METOODIKA

Käesolevas uurimuses on kasutatud kvantitatiivset uurimisviisi. Kvantitatiivset uurimust kasutatakse seaduspärasuste uurimiseks. Kvantitatiivse uurimuse kasutamisel on oluline kindlaksmääratud ja ühtsete andmekogumismeetodite kasutamine (Õunapuu, 2014). Võrreldes kvalitatiivsete meetoditega sisaldavad kvantitatiivsete uurimismeetoditega saadud matemaatiliselt mõõdetavad tulemused vähem uurija subjektiivseid mõjutusi (Cohen, Manion, & Morrison, 2007).

Valim

Valimi koostamisel kasutati mugavusvalimi põhimõtet. Valim koosnes kahest grupist: 1) üldhariduskoolis õppivad ja samal ajal muusikakoolis huviharidust omandavad õpilased (edaspidi „muusikakooli õpilased“). 2) üldhariduskoolis õppivad õpilased, kes ei omanda muusikakoolis huviharidust (ei õpi muusikakoolis, edaspidi „üldhariduskooli õpilased“). Uurimusse kaasati õpilasi vanuses 10–17 eluaastat.

Uurimuses osales 70 muusikakoolis õppivat õpilast ja 62 üldhariduskooli õpilast. Valimisse ei kuulu 2 õpilast, kelle ankeedid ei olnud täidetud korrektselt. Valimi moodustavad kokku 132 õpilast, kellest muusikakoolis õppivaid poisse 19,7% (N=26) ja tüdrukuid 33,4% (N=44) ning üldhariduskoolis õppivaid poisse 18,9% (N=25) ja tüdrukuid 28% (N=37).

Muusikakoolis õppivatest õpilastest oli tüdrukute keskmine muusikakoolis õppimise aeg 4,98 aastat ja poiste keskmine õppimise aeg 4,61 aastat. Lisaks põhiinstrumentidele õppisid kõrvalinstrumenti või kõrvaleriala 44,5% tüdrukutest ja 30,7% poistest. Muusikakoolis õpitavate põhiinstrumentide nimetused ja sagedused on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Muusikakoolis õpitavate põhiinstrumentide esinemissagedus protsentides muusikakooli õpilaste hulgas nende enda hinnangul

Põhiinstrument	Tüdrukud N=44	Poisid N=26
Klaver	47,7	26,9
Puhkpillid	22,7	23,1
Kitarr	9,1	26,9
Akordion	4,6	15,4
Viul	11,4	0
Löökpillid	4,4	7,7

Andmekogumismeetodid

Andmete kogumiseks kasutati kahte uurimisinstrumenti: projektiivjoonistust, kus õpilased kujutavad muusikut ja avatud küsimustega ankeeti, kus õpilased iseloomustavad muusikut. Hinnangute kogumiseks peetakse ankeeti kõige sobivamaks andmekogumismeetodiks, sest ankeedi andmetöötlus on objektiivne ja ankeedi vastused statistiliselt hästi töödeldavad (Cohen et al., 2007). Andmeid koguti ankeedi abil, milles olid avatud küsimused selle kohta, kuidas iseloomustavad uuritavad muusikut. Teine uurimismeetod oli muusiku joonistamise ülesanne projektiivjoonistusena *Draw-A-Musician* (Colley et al., 2009), kus uuritavatel tuli joonistada inimene, kes esitab muusikat.

Colley jt (2009) poolt välja töötatud projektiivtesti (*Draw-A-Musician*) instruksiooni järgi tuli uuritavatel joonistada muusik (edaspidi: joonistusülesanne). Testi instruksioon adapteeriti eesti keelde kasutades tõlge-tagasitõlge meetodit töö juhendaja poolt, kes kaasas protsessi eksperte. Joonistuspaperil oli uurimuses osalejale järgnev instruksioon: *Joonista sellele paberilehele inimene, kes esitab muusikat. See võib olla ükskõik milline inimene, keda sa tahad joonistada. Võta selleks aega ja tööta hoolikalt. Joonista parim pilt, mida sa suudad teha* (Colley et al., 2009).

Lisaks esitati uuritavale järgmised küsimused joonistuse kohta, tuginedes joonistamisülesande originaalile (Colley et al., 2009): (1) *Millisest soost inimese Sa*

*joonistasid? (2) Millises vanuses inimese Sa joonistasid? (3) Keda sa pildil kujutasid? (4)
Millist muusikainstrumenti pildil kujutatud inimene mängis?*

Muusiku iseloomustust uuritavate hinnangul uuriti ankeedis järgmise avatud küsimusega: *Kes on sinu arvates muusik ja millega ta tegeleb?*

Lisaks küsiti õpilastelt üldiseid taustaandmeid (vanus ja sugu) ning muusika õppimisega seotud taustaandmeid (eriala, muusikainstrumendid ja muusikaõpingute aeg). Muusikaõpingutega seotud andmed võimaldasid üldhariduskooli õpilaste ankeetidest välja jätta nende õpilaste ankeedid, kes omandasid muusikakoolis huviharidust.

Avatud küsimuse valiidsuse ja joonistustesti instruksiooni valiidsuse tagamiseks viidi viie õpilase seas läbi eeluurimus. Vastavalt eeluurimuse tulemustele muudeti ankeedi juhendit. Eeluurimuses kogutud andmeid ei kasutatud antud uurimuse valimis.

Uuringu protseduur

Uurimus viidi läbi 2018 aastal viie muusikakooli ja kahe üldhariduskooli õpilaste seas. Enne ankeetküsitluse läbiviimist küsiti nii lapsevanematelt kui kooli juhtkonnalt informeeritud nõusolek. Õpilastele, kooli juhtkonnale kui ka lapsevanematele selgitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik. Neid informeeriti töö eesmärgist ja anonüümsuse tagamisest. Cohen jt (2007) järgi on uurimuses osaleja anonüümne, kui uurija ei avalda uuritava isikut ning tema antud info põhjal ei ole võimalik vastajat tuvastada.

Kõikides koolides v.a ühes üldhariduskoolis viisid uuringu läbi muusikaõpetajad muusikatundide ajal (üldhariduskoolis muusika tund, muusikakoolis solfedžo või eriala tund). Ühe üldhariduskooli õpilaste seas viis uurimuse läbi käesoleva töö autor. Õpetajaid oli eelnevalt informeeritud töö eesmärgist ja eetilistest aspektidest. Õpilastele jagati kätte kiletaskus uurimisinstrumentide komplekt, mis koosnes joonistuspaperist ja küsimustikust (joonistuspaper ja küsimustik olid kokku klammerdatud selliselt, et küsimustiku tekst jäi joonistuspaperi taha ja ei olnud kohe nähtav) ning kustutuskummiga harilikust pliatsist. Joonistusülesanne ja ankeet täideti kõikides koolides paber kandjal. Vältimaks tulemuste mõjutamist paluti õpilastel joonistusülesanne ja ankeet täita individuaalselt. Uurimuse läbiviija lisas, et õpilased ei tohi vaadata enne joonistusülesande lõpetamist (joonistuspaperil) ankeedi osa. Seejärel paluti joonistada vastavalt joonistuspaperil olevale instruksioonile. Juhendaja rõhutas, et õpilase joonistamisoskus ei ole oluline. Pärast joonistamise lõpetamist paluti täita teisel lehel olev küsimustik. Uurimuse läbiviija kogus ankeedid kokku ja pani need kinnisesse ümbrikusse.

Andmeanalüüs

Õpilaste muusiku kirjelduste analüüsiks kasutati kvantitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Sisuanalüüs koosneb kolmest etapist: 1) ettevalmistus (hüpoteeside püstitamine, analüüsitava materjali valimine, analüüsikategooriate- ja ühikute määramine ning proovikodeerimine). 2) teksti kodeerimine kas arvutiprogrammiga või käsitsi. 3) andmete analüüsimine ja interpreteerimine (Cohen et al., 2007; Kalmus, 2015). Teksti kodeerimisel tuleb määrata analüüsiühik, milleks käesolevas uurimuses oli maining. Maining on teksti väikseim osa, millega iseloomustatakse tekstis uurimuses olulist objekti (Kalmus, 2015). Induktiivne sisuanalüüs on uurimuse andmetest lähtuv, mille puhul ei ole analüüsi aluseks eelnevalt määratletud kategooriad. Kategooriad ja kategooriate nimetused tuletatakse konkreetset uurimustulemuse andmetest (Kalmus, Masso, & Linno, 2015). Induktiivset sisuanalüüsi kasutatakse siis, kui soovitakse midagi kirjeldada, aga uuritava teema kohta ei ole piisavalt uurimisandmeid (Laherand, 2010).

Avatud küsimuste vastuste põhjal loodi kategooriad, koondades ühte kategooriasse sisuliselt sarnased vastused. Vastuseid loeti korduvalt ja reliaabluse suurendamiseks kasutati kaaskodeerijat. Andmetest moodustati alakategooriad. Alakategooriatest moodustati viis põhikategooriat (*muusikalised oskused ja võimed, muusikalised teadmised, muusikalised tegevused, positiivsed karakteristikud ja muusikaga seotud elukutsed*).

Siis leiti kategooriate esinemissagedused. Statistiliselt oluliste erinevuste leidmiseks võrreldi saadud tulemusi kahe grupi (muusikakooli õpilased ja üldhariduskooli õpilased) vahel ning poiste ja tüdrukute uurimustulemusi võrreldi ka mõlema grupi siseselt. Vastuste protsentidevaheliste statistiliselt oluliste erinevuste arvutamiseks kasutati χ^2 testi. Kui $p < 0,05$, arvestati erinevused statistiliselt oluliseks. Tulemused esitati protsentides.

Joonistusülesande analüüsimiseks kasutati järgmisi tunnuseid: joonistusel kujutatud inimfiguuri sugu, kujutatud figuuri vanus (laps, täiskasvanu), kujutatud inimfiguuri rollid (uuritav ise, sõber, teine endavanune, õpetaja, ema või isa, sugulane, tuntud muusik, filmitegelane, keegi teine), joonistustel kujutatud muusikainstrumendid, kusjuures tunnuste analüüsis toetuti joonistamisülesande originaalile (Colley et al., 2009) ning eelnimetatud tunnuseid kodeeris nii töö autor kui ka ekspert (töö juhendaja). Arvutati joonistustel kujutatud tunnuste esinemissagedus protsentides ja protsentide vaheliste statistiliselt oluliste erinevuste kindlakstegemiseks kasutati χ^2 testi.

TULEMUSED

Joonistatud muusiku sugu

Joonistusülesande täitmisel ilmneseid statistiliselt olulised erinevused võrreldes muusikakoolis õppivate ja üldhariduskoolis õppivate õpilaste joonistustel kujutatud inimfiguuri sugu, kus üldhariduskooli õpilased joonistasid sagedamini meessoost figuuri ja muusikakooli õpilased naissoost figuuri (tabel 2). Statistiliselt olulised erinevused muusiku figuuri joonistamisel ilmneseid muusikakoolis õppivate poiste ja tüdrukute joonistuste vahel, kus tüdrukud joonistasid sagedamini naissoost figuuri, aga poisid meessoost figuuri. Samasugune tendents ilmnese ka üldhariduskoolis õppivate poiste ja tüdrukute võrdluses, kus tüdrukud kujutasid muusikut sagedamini naissoost figuurina ja poisid meessoost figuurina (tabel 3).

Tabel 2. Joonistatud figuuri sugu muusikakooli ja üldhariduskooli õpilaste joonistustel

	Muusikakooli õpilased	Üldhariduskooli õpilased	χ^2	p
Naissoost figuur	54,3	32,3	6,48	0,01
Meessoost figuur	45,7	67,7	6,48	0,01

Tabel 3. Joonistatud figuuri sugu poiste ja tüdrukute joonistustel

	Muusikakooli tüdrukud	Muusikakooli poisid	χ^2	p
Naissoost figuur	79,5	11,5	30,46	0,00
Meessoost figuur	20,5	88,5	30,46	0,00
	Üldhariduskooli tüdrukud	Üldhariduskooli poisid		
Naissoost figuur	51,3	4	15,31	0,00
Meessoost figuur	48,7	96	15,31	0,00

Joonistatud muusiku vanus

Muusikakooli õpilaste ja üldhariduskooli õpilaste muusiku joonistusel ilmneseid joonistatud figuuri vanuse kui tunnuse osas statistiliselt olulised erinevused. Muusikakooli õpilased kujutasid joonistustel muusikut sagedamini lapse figuurina ja üldhariduskooli õpilased täiskasvanu figuurina, kusjuures uuritavate gruppide vahel ilmneseid statistiliselt olulised erinevused (tabel 4).

Muusikakooli tüdrukud kujutasid sagedamini lapse figuuri võrreldes poistega ja poisid täiskasvanu figuuri võrreldes tüdrukutega, kusjuures tulemustes ilmnes statistiliselt oluline erinevus. Üldhariduskooli õpilastest joonistasid lapse figuuri joonistustel 27% tüdrukutest ja 8% poistest ning statistiliselt olulisi erinevusi uuritavate vahel ei ilmnenu. Täiskasvanu figuuri kujutasid joonistustel 63% tüdrukutest ja 92% poistest, kusjuures statistiliselt olulisi erinevusi uuritavate vahel ei ilmnenu (tabel 5).

Tabel 4. Joonistatud figuur laps või täiskasvanu

	Muusikakooli õpilased	Üldhariduskooli õpilased	χ^2	p
Lapse figuur	50	19,4	13,47	0,00
Täiskasvanu figuur	50	80,6	13,47	0,00

Tabel 5. Poiste ja tüdrukute joonistatud figuur laps või täiskasvanu

	Muusikakooli tüdrukud	Muusikakooli poisid	χ^2	p
Lapse figuur	61,4	30,7	6,12	0,01
Täiskasvanu figuur	38,6	69,3	6,12	0,01
	Üldhariduskooli tüdrukud	Üldhariduskooli poisid		
Lapse figuur	27	8	3,46	0,06
Täiskasvanu figuur	63	92	3,46	0,06

Inimfiguuride rollid joonistusel

Ennast kujutasid joonistusel 12,9% muusikakooli õpilastest ja 3,2% üldhariduskooli õpilastest. *Sõpra* kujutasid 8,6% muusikakooli õpilastest ja 3,2% üldhariduskooli õpilastest. *Teine endavanune* oli kujutatud 15,7%-l muusikakooli õpilaste joonistustel ja 20,9%-l üldhariduskooli õpilaste joonistustel. 4,3% muusikakooli õpilast ja 5% üldhariduskooli õpilast kujutas joonistustel *õpetajat*. *Emma või isa* üldhariduskooli õpilaste joonistustel ei olnud joonistatud (muusikakooli õpilastel 1,45%). *Sugulast* kujutasid joonistustel 7,1% muusikakooli õpilastest, üldhariduskooli õpilastel vastavat joonistust ei esinenud. Samuti ei olnud üldhariduskooli õpilaste joonistustel kujutatud *filmitegelast*, aga muusikakooli lastel oli kujutatud 1,45% joonistustel. Muusikakooli õpilastest kujutasid *tuntud muusikut* 7,1% ja üldhariduskoolis 35,5% õpilastest. *Tuntud muusiku* all nimetasid nii muusikakoolis õppijad kui ka üldhariduskooli õpilased nii tuntud heliloojaid seoses klassikalise muusikaga (näiteks

Mozart ja Beethoven), populaarseid Eesti artiste nagu Birgit Öigemeel ning rahvusvahelisi artiste (näiteks Avicii, Beyonce, Ed Sheeran, Kurt Cobain, Lil Pump jt) ja bände nagu KISS. Eelpool nimetatud inimfiguuride (*mina, sõber, teine endavanune, õpetaja, ema või isa, sugulane, tuntud muusik, filmitegelane*) rollide kujutamisel joonistustel statistiliselt olulisi erinevusi muusikakooli õpilaste ja üldhariduskooli õpilaste vahel ei ilmnenu. *Kedagi teist* kujutas joonistustel 41,4% muusikakooli õpilastest ja 33,1% üldhariduskooli õpilastest. Statistiliselt olulised erinevused ilmnesisid muusikakooli ja üldhariduskooli õpilaste vahel inimfiguuri rolli *keegi teine* kujutamisel muusiku joonistustel, kus muusikakooli õpilased kujutasid *kedagi teist* sagedamini kui üldhariduskooli õpilased ($\chi^2=4,74$, $p<0,05$). Uuritavatel oli võimalik ankeedis oma valikut täiendada, ja vastaval nendele valikutele jagunes roll *keegi teine* erinevateks alakategooriateks: *inimene, naine, mees, muusik, tüdruk, fantaasiategelane/väljamõeldud, tundmatu/võõras, keegi muu*. Tabelis 6 on toodud muusikakooli ja üldhariduskooli tüdrukute ja poiste inimfiguuri rollide esinemissagedused muusiku joonistustel.

Tabel 6. Inimfiguuride rollid muusikakooli ja üldhariduskooli õpilaste joonistustel

	Muusikakooli õpilased N=70		Üldhariduskooli õpilased N=62	
	Tüdrukud N=44	Poisid N=26	Tüdrukud N=37	Poisid N=25
Mina	15,9	7,7	2,7	4
Sõber	6,8	11,5	2,7	4
Teine endavanune	20,4	7,7	18,9	24
Õpetaja	2,3	7,7	5,4	4
Ema või isa	0	3,9	0	0
Sugulane	6,8	7,7	0	0
Tuntud muusik	4,5	11,5	21,7	56
Filmitegelane	2,4	0	0	0
Keegi teine	40,9	42,3	48,6	8

Kui võrreldi muusikakooli tüdrukute ja poiste inimfiguuride rollide kujutamist joonistustel, siis ühegi rolliga seoses (*mina, sõber, teine endavanune, õpetaja, ema või isa, sugulane, tuntud muusik, filmitegelane, keegi teine*) ei ilmnenu joonistustel statistiliselt olulisi erinevusi tunnuse esinemissageduses.

Üldhariduskooli tüdrukute ja poiste joonistustel tunnuse *mina, sõber, teine endavanune, õpetaja, ema või isa, sugulane, filmitegelane* esinemissageduses statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu. Statistiliselt olulised erinevused ilmnesisid *tuntud muusik* ja *keegi*

teine kujutamisel, kus *tuntud muusikut* kujutasid poisid sagedamini kui tüdrukud ($\chi^2=7,7$, $p<0,05$) ja *kedagi teist* kujutasid tüdrukud sagedamini kui poisid ($\chi^2=11,28$, $p<0,05$) (tabel 6).

Joonistatud muusikainstrumendid

Harrison ja O'Neill (2003) järgi jagunevad muusikainstrumendid feminiinseteks (klaver, viiul, flööt) ja maskuliinseteks (kitarr, löökpillid, trompet). Kujutatud instrumendid, mis ei kategoriseerinud feminiinseteks või maskuliinseteks olid: *laulab mikrofoniga, tšello, akordion, DJ pult, ei mängi mingit instrumenti ega laula*. Feminiinset instrumenti kujutas joonistusel mängimas 52,9% muusikakooli õpilastest ja 29% üldhariduskooli õpilastest. Maskuliinseid instrumente 22,8% muusikakooli õpilastest ja 30,6% üldhariduskooli õpilastest. Ülejäänud instrumendid olid 24,3%-l muusikakooli õpilaste joonistustel ja 40,6%-l üldhariduskooli õpilaste joonistustel (tabel 7). Kahe grupi vahel ilmnes statistiliselt oluline erinevus, kus muusikakooli õpilased kujutasid joonistusülesande pildil sagedamini feminiinseid muusikainstrumente ($\chi^2=4,11$, $p<0,05$), aga üldhariduskooli õpilased joonistasid sagedamini teisi instrumente (*laulab mikrofoniga, tšello, akordion, DJ pult, ei mängi mingit instrumenti ega laula*) ($\chi^2=5,79$, $p<0,05$). Statistiliselt olulisi erinevusi kahe grupi maskuliinsete ja teiste instrumentide kujutamise vahel joonistustel ei esinenud.

Tabel 7. Joonistusel kujutatud feminiinsete, maskuliinsete ja teiste muusikainstrumentide võrdlus

	Muusikakooli õpilased	Üldhariduskooli õpilased
Feminiinsed instrumendid	52,9	29
Maskuliinsed instrumendid	22,8	30,6
Teised instrumendid	24,3	40,4

Üldhariduskooli tüdrukute ja poiste joonistustel ilmnesid statistiliselt olulised erinevused feminiinsete ja maskuliinsete instrumentide kujutamisel, kus tüdrukud joonistasid sagedamini feminiinseid instrumente ja poisid maskuliinseid instrumente ($\chi^2=4,88$, $p<0,05$). Teiste instrumentide ja feminiinsete instrumentide ning teiste instrumentide ja maskuliinsete instrumentide kujutamise analüüsimisel statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Tabelis 8 on toodud üldhariduskooli tüdrukute ja poiste joonistatud muusikainstrumentide esinemissagedused joonistustel.

Tabel 8. Üldhariduskooli õpilaste maskuliinsete, feminiinsete ning teiste muusikainstrumentide kujutamise sagedus joonistusülesande joonistusel

	Tüdrukud	Poisid
Maskuliinsed instrumendid	21,6	44
Feminiinsed instrumendid	37,8	16
Teised instrumendid	40,6	40

Tabelis 9 on toodud muusikakooli tüdrukute ja poiste joonistatud muusikainstrumentide esinemissagedused joonistustel. Muusikakoolis õppivate tüdrukute ja poiste joonistuste vahel muusikainstrumentide kujutamisel ei ilmnenu statistiliselt olulisi erinevusi maskuliinsete ja feminiinsete instrumentide kujutamisel, teiste instrumentide ja feminiinsete instrumentide kujutamisel ning teiste instrumentide ja maskuliinsete instrumentide kujutamisel.

Tabel 9. Muusikakooli õpilaste maskuliinsete, feminiinsete ning teiste muusikainstrumentide kujutamise sagedus joonistusülesande joonistusel

	Tüdrukud	Poisid
Maskuliinsed instrumendid	18,2	30,1
Feminiinsed instrumendid	54,5	54
Teised instrumendid	27,3	15,9

Muusiku kirjeldus

Avatud vastustega ankeedi osas oli muusiku iseloomustamiseks kokku 419 mainingut.

1) Muusikalised oskused ja võimed:

- a) tegelemine heliloominguga (näiteks: kirjutab muusikat, kirjutab laulutekste);
- b) pilli mängimine ja laulmine (näiteks: oskab pilli mängida või laulda);
- c) muusikaga seotud võimed: musikaalsus (näiteks: tal on talent, omab ilusat

lauluhäält);

2) muusikalised tegevused:

a) muusika esitamine ja harjutamine (näiteks: esineb teistele, tegeleb meelelahutusega, harjutab pilli palju);

b) muusika õpetamine ja õppimine (näiteks: õpetab pilli, õpib muusikakoolis);

c) muusikaga tegelemine (näiteks: tegeleb muusika ühendamise igapäevaellu, tegeleb enda kuulamisega);

3) *positiivsed karakteristikud:*

a) positiivsed isiksuseomadused: hoolikas, tore, mitmekesine (näiteks: on elava fantaasiaga, hoolikas, töökas, kannatlik);

b) saavutus ja pühendumine, populaarsus (näiteks: tahab kaugele jõuda, on pühendunud oma tegevusele, on kuulus);

c) loovus (näiteks: suure fantaasiaga, väljendab ennast läbi muusika);

d) positiivne hoiak muusika vastu (näiteks: armastab muusikat, muusika on muusiku jaoks palju rohkem kui lihtsalt meloodia või laulud ja kuulajad);

4) *muusikalised teadmised* (näiteks: oskab lugeda noote, teab muusikast palju);

5) *muusikaga seotud elukutsed* (näiteks: on dirigent, helilooja) (tabel 10).

Kokku 49,9% muusiku kirjeldustest olid seotud muusikaliste oskuste ja võimetega nagu tegelemine heliloominguga, pilli mängimine ja/või laulmine ning musikaalsus, mis moodustasid 17,4% muusikakooli tüdrukute, 14,8% üldhariduskooli tüdrukute, 8,4% muusikakooli poiste ja 9,3% üldhariduskooli poiste muusiku kirjeldusest. 21,7% muusiku kirjeldusest oli seotud positiivsete karakteristikutega nagu saavutus, pühendumine, populaarsus, loovus, positiivne hoiak muusika vastu ning positiivsed isiksuseomadused (hoolikas, tore, mitmekesine), mis moodustasid 7,6% muusikakooli tüdrukute, 8,6% üldhariduskooli tüdrukute, 3,1% muusikakooli poiste ja 2,4% üldhariduskooli poiste muusiku kirjeldustest. 19,3% muusiku kirjeldustest olid seotud muusikaliste tegevustega nagu muusika esitamine ja harjutamine, muusika õpetamine ja õppimine ning muusikaga tegelemine, mis moodustasid 7,4% muusikakooli tüdrukute, 5,5% üldhariduskooli tüdrukute, 4,5% muusikakooli poiste ja 1,9% üldhariduskooli poiste muusiku kirjeldustest. Kõikidest muusiku kirjeldustest 4,8% moodustasid muusikalised teadmised nagu oskus lugeda noote ja 4,3% muusikaga seotud elukutsed (näiteks dirigent ja helilooja). Negatiivseid kirjeldusi muusiku kohta (näiteks: tal võivad olla halvad harjumused ning armastab narkootikume ja alkoholi) esines ainult üldhariduskooli poiste seas (kõikidest kirjeldustest 0,3%).

Tabel 10. Muusiku iseloomustuse kategooriate ja alakategooriate esinemissagedus protsentides

Peakategooria	Alakategooria	Muusika kooli tüdrukud	Muusika kooli poisid	Üldharidus kooli tüdrukud	Üldharid us kooli poisid	
Muusikalised oskused ja võimed		17,4	8,4	14,8	9,3	49,9
	Tegelemine heliloominguga	3,3	3,1	4,7	2,9	
	pilli mängimine/ laulmine	13,4	4,5	9,5	5,7	
	Muusikaga seotud võimed: musikaalsus	0,7	0,7	0,5	3,7	
Muusikalised teadmised		1,2	0,7	1,7	1,2	4,8
Muusikalised tegevused		7,4	4,5	5,5	1,9	19,3
	Muusika esitamine ja harjutamine	2,9	1,2	2,4	0,2	
	Muusika õpetamine ja õppimine	0,5	0,9	0	0	
	Muusikaga tegelemine	4,1	2,4	3,1	1,7	
Positiivsed karakteristikud		7,6	3,1	8,6	2,4	21,7
	Positiivsed isiksuseomadus ed: hoolikas/ tore/ mitmekesine	1,2	0,2	1,2	0	
	Saavutus, pühendumine ja populaarsus	1,4	0,5	0,9	0,7	
	Loovus	2,9	1,2	4,5	0,9	
	Positiivne hoiak muusika vastu	2,1	1,2	1,9	0,7	
Muusikaga seotud elukutsed		2,4	0,9	0,5	0,5	4,3

Muusiku iseloomustamisel ei ilmnenu statistiliselt olulisi erinevusi üldhariduskooli õpilaste ja muusikakooli õpilaste vastustest loodud peakategooriates ega ka alakategooriates. Võrreldes muusikakooli tüdrukute ja poiste muusiku iseloomustuse peakategooriate ja alakategooriate esinemissagedusi muusiku kirjeldamisel, ei ilmnenu statistiliselt olulisi erinevusi. Analüüsid üldhariduskooli õpilaste vastustest tekkinud peakategooriate ja alakategooriate esinemissagedusi, siis tüdrukute ja poiste tulemustes ei ilmnenu samuti statistiliselt olulisi erinevusi.

ARUTELU

Käesoleva töö eesmärgiks oli võrrelda muusiku kirjeldust ja kujutamist joonistustel muusikakoolis huviharidust omandavate õpilaste ja mitteomandavate õpilaste vahel.

Esimene uurimusküsimus: Millised erinevused on muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste muusiku kujutamisel joonistustel?“.

Käesolevas uurimuses kujutasid üldhariduskooli õpilased joonistustel muusikuna sagedamini meest. Valdavalt mehe kujutamist muusikuna kinnitab ka Koza (1992) uurimus, kus enamikel õpikute illustratsioonidel kujutatakse muusikut mehena. Muusikakooli õpilased kujutasid käesolevas uurimuses muusikut joonistustel valdavalt naisena, mida võib põhjendada Wrapi jt (2016) uurimuse tulemustega, mille järgi väheneb muusikakoolis õppides soostereotüüpide mõju.

Käesolevas uurimuses kujutasid muusikakoolis õppivad õpilased joonistustel muusikut sagedamini lapsena. Käesoleva töö tulemus on kooskõlas Koppitz (1983) uurimuse tulemustega, mille järgi joonistatakse endaga sama vana figuur. Erinevalt muusikakooli õpilastest, kujutasid üldhariduskooli õpilased joonistustel muusikut valdavalt täiskasvanuna. Muusiku kujutamist täiskasvanuna võib põhjendada meedia mõjutustega. Ka (Malchiodi, 1998) rõhutab meedia mõju kunstilisele eneseväljendusele.

Joonistustel inimfiguuri rollide kujutamisel joonistasid nii muusikakooli õpilased kui ka üldhariduskooli õpilased võrdselt nii ennast, sõpra, teist endavanust, õpetajat, ema või isa, sugulast ja filmitegelast. Erinevus ilmnenu tuntud muusiku ja kellegi teise kujutamisel, kus muusikakooli õpilased kujutasid joonistustel sagedamini kedagi teist, aga üldhariduskooli

õpilased tuntud muusikut. Colley jt (2009) uurimuses põhjendati tuntud muusiku kujutamist meedia mõjutustega ja meedias muusikule omistatud populaarsuse rolliga.

Joonistatud muusikainstrumentidest, mis käesoleva töö autor jagas Harrison ja O'Neill (2003) järgi feminiinseteks ja maskuliinseteks ning ülejäänud instrumentide jaoks moodustas lisakategooria (muud muusikainstrumendid), kujutasid joonistustel üldhariduskooli õpilased sagedamini just muusikainstrumente, mis ei olnud ei feminiinsed ega maskuliinsed (*laulab mikrofoniga, tšello, akordion, DJ pult, ei mängi mingit instrumenti ega laula*). Kuigi ka Colley jt (2009) uurimuses jaotati muusikainstrumendid Harrison ja O'Neill (2003) uurimuse järgi feminiinseteks ja maskuliinseteks, siis ülejäänud muusikainstrumentide kujutamine oli nii vähene, et nendest eraldi kategooriat ei moodustatud. Käesolevas uurimuses kujutasid muusikakooli õpilased joonistusülesande joonistustel feminiinseid muusikainstrumente sagedamini kui üldhariduskooli õpilased ning üldhariduskooli õppijad selliseid muusikainstrumente, mis ei olnud ei feminiinsed ega maskuliinsed, mis viitab sellele, et muusikainstrumentidega seotud stereotüüp antud uurimuses osalenud õpilastel ei kaldu esinema. Antud uurimuse tulemus erineb Colley jt (2009) uurimuse tulemusest, kus õpilased kujutasid joonistustel sagedamini maskuliinseid muusikainstrumente. Ka Abeles (2009) uurimuse tulemustest nähtub, et endiselt on aktuaalsed muusikainstrumentidega seotud soostereotüübid ning poiste ja tüdrukute muusikainstrumentide eelistuses ei olnud märgata erilisi muutusi. Tüdrukud eelistasid feminiinseid, aga poisid maskuliinseid muusikainstrumente.

Teine uurimisküsimus: „Millised erinevused on nii muusikakoolis õppivate kui ka mitte õppivate tüdrukute ja poiste muusiku kujutamisel joonistustel?“.

Uurimuses selgus lisaks, et nii muusikakooli kui ka üldhariduskooli tüdrukud kujutasid joonistustel muusikuna endaga samasoolist figuuri, joonistades sagedamini naisfiguure. Nii muusikakooli kui ka üldhariduskooli poisid kujutasid joonistustel muusikuna samuti endaga samasoolist figuuri, joonistades sagedamini meessoost figuure. See ühtib eelnevas uurimuses (Arteche et al., 2010) leituga, et kui paluda lastel joonistada inimene, siis joonistavad nad enamasti endaga samast soost figuuri, peegeldades soostereotüüpe. Sarnaselt on endaga samasoolist figuuri kujutanud nii poisid kui tüdrukud Browni (1979) uurimuses, kus tüdrukud joonistasid naisfiguure 88% ja poisid meesfiguure 94%. Käesoleva uurimuse tulemus näitab, et soostereotüübid peegelduvad muusikut joonistades laste joonistustel.

Käesolevas uurimuses kujutasid muusikakooli tüdrukud joonistustel muusikut sagedamini lapsena. Endaga sama vana figuuri joonistamist näitas ka Koppitz (1983) uurimus. Colley jt (2009) uurimuses kujutasid poisid joonistustel sagedamini muusikut täiskasvanuna, mis on kooskõlas käesolevas uurimuse tulemustega kus nii üldhariduskooli poisid ja tüdrukud kui ka muusikakooli poisid kujutasid joonistustel sagedamini muusikuna täiskasvanut. Täiskasvanu kujutamist muusikuna põhjendatakse Colley jt (2009) uurimuses sellega, et populaarsed muusikud on enamasti täiskasvanud.

Inimfiguuride enamike rollide (mina, sõber, teine endavanune, õpetaja, ema või isa sugulane ja filmitegelane) kujutamisel poiste ja tüdrukute joonistustel erinevusi ei ilmnenu. Sarnased tulemused olid ka Colley jt (2009) uurimuses, kus muusiku joonistamisel inimfiguuri rollide puhul erinevusi poiste ja tüdrukute joonistuste vahel ei ilmnenu. Küll aga kujutati muusikut sagedamini teise endavanusena ning täiskasvanuna (õpetaja, ema või isa), aga käesolevas uurimuses kujutati pigem kedagi teist (inimene, naine, mees, muusik, tüdruk, fantaasiategelane/väljamõeldud, tundmatu/võõras, keegi muu). Käesolevas töös ilmsesid soolised erinevused aga inimfiguuri rollide *keegi teine* ja *tuntud muusik* kujutamisel, kus üldhariduskooli poisid võrreldes tüdrukutega kujutasid joonistusel sagedamini tuntud muusikut nagu Aviici ja Lil Pump. Oma eriala kuulsusi kujutasid ka Colley jt (2005) uurimuses noorema vanuserühma poisid. Käesolevas uurimuses kujutasid muusikakooli tüdrukud ja poisid ning üldhariduskooli tüdrukud joonistustel aga sagedamini kedagi teist (tundmatu, võõras, lihtsalt inimene jne). Colley jt (2009) uurimuses inimfiguuride rollide kujutamisel joonistustel kujutasid tüdrukud sagedamini tuntud muusikut, aga poisid kedagi teist, mis on erinev käesoleva uurimuse tulemustest.

Kolmeks kategooriaks jagatud muusikainstrumentide (feminiinsed, maskuliinsed ja ülejäänud) kujutamisel muusikakooli tüdrukute ja poiste joonistuste vahel seoses muusiku kujutamisega ei ilmnenu statistiliselt olulisi erinevusi maskuliinsete ja feminiinsete instrumentide kujutamisel, teiste instrumentide ja feminiinsete instrumentide kujutamisel ning teiste instrumentide ja maskuliinsete instrumentide kujutamisel. Muusikainstrumentidest kujutasid joonistustel nii tüdrukud kui ka poisid sagedamini feminiinseid instrumente. Seda võib seletada muusikainstrumenti demonstreerija soo mõjudega, sest ka Killian ja Satrom (2011) uurimuses ilmses pilli demonstreerija soo mõju laste muusikainstrumentide eelistusele. Üldhariduskooli poisid kujutasid joonistustel sagedamini maskuliinseid muusikainstrumente ja tüdrukud feminiinseid instrumente. Seda võib põhjendada Vickers (2015) uurimuse tulemusega, et naised eelistavad õrnema kõla ja kõrgema tämbriga

muusikainstrumente, sest need sarnanevad nende endi hääle kõlaga. Mehed eelistavad aga intensiivsema kõlaga muusikainstrumente. Käesoleva uurimuse tulemus kinnitab, et soostereotüübid eksisteerivad. Colley jt (2009) uurimuses kujutasid nii poisid kui ka tüdrukud joonistustel maskuliinseid instrumente, mis on erinev käesoleva uurimuse tulemustest.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et projektiivjoonistus pakub head võimalust, et saada infot laste sisemistest ettekujutusest inimfiguurina kujutatud muusiku elukutse esindaja kohta, ühelt poolt vaadeldes erinevusi kahe grupi uuritavate - muusikakoolis õppijate ja üldhariduskoolis õppijate vahel kui ka teiselt poolt uuritavate sugude lõikes, kui joonistustel võivad peegelduda nii soostereotüübid kui ka stereotüübid feminiinsete ja maskuliinsete muusikainstrumentide kujutamise kohta.

Kolmas uurimisküsimus: „Millised erinevused on muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste muusiku kirjeldustes?“.

Käesolevas töös muusiku kirjeldamisel ei ilmnenu erinevusi muusikakooli ja üldhariduskooli õpilaste muusiku iseloomustuste vahel. Enim (muusikakooli õpilaste kirjeldustest 25,8% ja üldhariduskooli kirjeldustest 24,1%) kirjeldati muusikuna kedagi, kellel on muusikalised oskused ja võimed nagu tegelemine heliloominguga, pilli mängimine ja /või laulmine ning muusikaga seotud võimed (musikaalsus). 11,9% muusikakooli õpilaste ja 7,4% üldhariduskooli õpilaste muusiku kirjeldustest olid seotud muusikaliste tegevustega nagu muusika esitamine ja harjutamine, muusika õpetamine ja õppimine ning muusikaga tegelemine. 10,7% muusikakooli õpilastest ja 11% üldhariduskooli õpilastest muusiku kirjeldustest olid seotud positiivsete karakteristikutega nagu saavutus, pühendumine, populaarsus, positiivne hoiak muusika vastu, loovus ning positiivsed isiksuseomadused (hoolikas, tore, mitmekesine). See tulemus on kooskõlas Randels (2011) uurimusega, kus muusikut kirjeldati sagedamini kui kedagi, kes tegeleb instrumendi ja laulmise harjutamisega ning esitab muusikat, kes on järjepidev ja tähelepanelik, kes tegeleb heliloominguga ning kellel on üldised muusikalised oskused.

Neljas uurimisküsimus: „Millised erinevused on nii muusikakoolis õppivate kui ka mitte õppivate tüdrukute ja poiste muusiku kirjeldustes?“.

Käesolevas töös muusikakooli ning üldhariduskooli tüdrukute ja poiste muusiku kirjeldamises erinevusi ei ilmnenu. Enim nimetati muusiku iseloomustamiseks muusikalisi oskusi ja võimeid. Bamburova (1985, viidatud Ilin, 2007 j) toob muusiku elukutse juures esile just

muusiku muusikalised võimed ja soovi väljendada oma oskusi. Lisaks on käesolevas uurimuses teistest kategooriatest rohkem nimetatud muusikalist tegevust. Manturzewska (1990) toob välja, et muusikule on iseloomulik erinev muusika-alane tegevus. Kolmanda suurema grupina oli käesolevas uurimuses nimetatud muusikule omistatud positiivseid karakteristikuid. Ka Saburova (2013) rõhutab, et muusiku erialal on välisest motivatsioonist tähtsam sisemine motivatsioon ja armastus muusika vastu. Populaarsuse saavutamiseks on muusikul soov pakkuda kuulajatele vastavalt nende ootustele naudingut ja luua kuulajates teatud meeleolu (Bamburova (1985, viidatud Ilin, 2007 j). Ilin (2007) rõhutab, et muusiku elukutse nõuab ühest küljest nii emotsionaalsust kui teisest küljest oskust oma emotsioone reguleerida.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Käesoleva töö üheks piiranguks võib pidada seda, et uurimuses osalesid ainult kahe üldhariduskooli õpilased. Teiseks töö piiranguks võib pidada valimi moodustanud õpilaste suurt vanusevahemikku (10-kuni 17aastased). Colley jt (2009) uurimuses osalesid õpilased vanuses 7–11, kes omakorda jagati nooremisse ja vanemasse vanusegruppi. Edaspidi võiks uurida, milline on muusiku kirjeldus nooremate ja vanemate õpilaste vahel.

Lisaks piirangutele on tööl ka praktiline väärtus. Käesoleva töö autorile teadaolevalt ei ole Eestis uuritud, kuidas kirjeldavad ja kujutavad joonistustel õpilased muusikut. Projektiivjoonistuse kasutamine uurimismeetodina pakkus head alternatiivi teistele uurimismeetoditele ja võimalust saada infot õpilaste sisemistest ettekujutusest inimfiguurina kujutatud muusiku elukutse esindaja kohta (Colley et al., 2009). Kuna muusiku kirjelduste kohta ei olnud piisavalt uurimisandmeid, siis pakkus avatud küsimusega ankeedi kasutamine võimalust saamaks infot õpilaste muusiku kirjelduse kohta, milline teema vääriks edasiuurimist võrdlemaks ka teiste elukutsete esindajate kirjeldusi muusiku kirjeldustega. Lisaks on töö praktiliseks väärtuseks käesoleva töö autori kogemus ning areng kvantitatiivse uurimuse läbiviijana.

TÄNUSÕNAD

Täna uurimuses osalenud õpilasi ja nende õpetajaid. Lisaks soovin tänada töö juhendajat Kristi Kõivu toetava ja põhjaliku juhendamise eest.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Nele Paabus

/allkirjastatud digitaalselt/ 22.05.2019

KASUTATUD KIRJANDUS

- Abeles, H. (2009). Are musical instrument gender associations changing?. *Journal of Research in Music Education*, 57(2), 127-139.
- Arnheim, R. (1965). *Art and visual perception: A psychology of the creative eye*. Univ of California Press.
- Arteche, A., Bandeira, D., & Hutz, C. S. (2010). Draw-a-Person test: The sex of the first-drawn figure revisited. *The Arts in Psychotherapy*, 37(1), 65-69.)
- Brown, E. V. (1979). Sexual Self-identification as Reflected in Children's Drawings When Asked to "draw-a-person". *Perceptual and Motor Skills*, 49(1), 35-38.
- Chambers, N., Kashefpakdel, E. T., Rehill, J., & Percy, C. (2018). Drawing the Future: exploring the career aspirations of primary school children from around the world. *Education and Employers, London*.
- Christidou, V. Bonoti, F., & Kontopoulou, A. (2016). American and Greek Children's Visual Images of Scientists Enduring or Fading Stereotypes? *Science & Education*, 25(5-6), 497-522.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education (6th ed.)*. London and New York, Routledge.
- Colley, A., Berman, E., & Van Millingen, L. (2005). Age and gender differences in young people's perceptions of sport participants. *Journal of Applied Social Psychology*, 35(7), 1440-1454.
- Colley, A., Mulhern G., Relton S., & Shafi, S. (2009). Exploring Children's Stereotypes Through Drawings: The Case of Musical Performance. *Social Development*, 18(2), 464-477.
- Di Leo, J. (1973). *Laste joonistused diagnostilise abivahendina*. Tallinn: Kirjastus ERSEN.
- Goldstein, H. S. (1972). Gender identity, stress and psychological differentiation in figure-drawing choice. *Perceptual and motor skills*, 35(1), 127-132.
- Green, L. (1997). *Music gender, edaucation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harrison, A. C., & O'Neill, S. A. (2003). Preferences and children's use of gender-stereotyped knowledge about musical instruments: Making judgments about other children's preferences. *Sex Roles*, 49(7-8), 389-400.
- Пин, Е. Р. (2007). Мотивация трудовой деятельности. In V. A. Bodrov, (Eds.), *Психологические основы профессиональной деятельности: хрестоматия* (lk 311-318). Москва: ООО «ПЕП СЭ»
- Kalmus, V. (2015). *Standardiseeritud kontentanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kontentanalyyis>

- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kemp, A. (1982a). The Personality Structure of the Musician. IV. Incorporating Group Profiles into a Comprehensive Model. *Sage Journals*, 10(2), 3-6.
- Kemp, A. (1982b). The Personality Structure of the Musician. III. The Significance of Sex Differences. *Sage Journals*, 10(1), 48-58.
- Killian, J. N., & Satrom, S. L. (2011). The effect of demonstrator gender on wind instrument preferences of kindergarten, third-grade, and fifth-grade students. *Update: Applications of Research in Music Education*, 29(2), 13-19.
- Klepsch, M., & Logie, L. (2014). *Children draw and tell: An introduction to the projective uses of children's human figure drawing*. Routledge.
- Koppitz, E. M. (1983). Projective Drawings with Children and Adolescents. *School Psychology Review*, 12(4), 421-427.
- Koza, J. E. (1992). Picture this sex equity in textbook illustrations. *Music Educators Journal*, 78(7), 28-33.
- Laak, T. (1991). *Laste joonistused*. Tallinn: Harjumaa Hariduse Arenduskeskus.
- Laherand, M. (2010). Kvalitatiivne uurimisviis. 2. trükk. *Tallinn: Sulesepp*, 384.
- Malchiodi, C. A. (1998). *Understanding children's drawings*. Guilford Press.
- Manturzewska, M. (1990). A biographical study of the life-span development of professional musicians. *Psychology of music*, 18(2), 112-139.
- Oidermaa, J. – J. (2017). Soolised stereotüübid avaldavad mõju juba kuueaastastele. Külastatud aadressil <https://novaator.err.ee/260201/soolised-stereotuubid-avaldavad-moju-juba-kuueaastastele>
- Pendle, K. (Ed.). (2001). *Women & music: a history*. Indiana University Press.
- Piotrowski, C. (2015). Projective techniques usage worldwide: A review of applied settings 1995-2015. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 41(3), 9-19.
- Randles, C. (2011). "What Is a Good Musician?" An Analysis of Student Beliefs. *Arts Education Policy Review*, 112(1), 1-8.
- Saburova, S. L. (2013). Мотивы выбора профессии музыканта-исполнителя. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*, 252-257.

- Skybo, T., Ryan-Wenger, N., & Su, Y. H. (2007). Human figure drawings as a measure of children's emotional status: Critical review for practice. *Journal of pediatric nursing*, 22(1), 15-28.
- Toim, K. (1983). *Isiksuse psühhodiagnostika*. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.
- Vickers, M. E. (2015). *The effect of model gender on instrument choice preference of beginning band students*. University of Hartford.
- Viinalass, J. J. (2016). The Physiological and Psychological Impact of Music on the Performing Artist. Muusika füsioloogiline ja psühholoogiline mõju esinevale muusikule. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/56299/Viinalass_JoshuaJames.pdf
- Wrape, E. R., Dittloff, A. L., & Callahan, J. L. (2016). Gender and musical instrument stereotypes in middle school children: Have trends changed?. *Update: Applications of Research in Music Education*, 34(3), 40-47.
- Võgotski, L. (2016). *Laste loovus ja kujutlusvõime*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.
- Мансурова, А. П. (2013). К вопросу содержания модели профессионального музыканта широкого профиля. *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств*, (1 (51)).
- Oğuz, V. (2010). The factors influencing childrens' drawings. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3003-3007.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Nele Paabus,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Muusiku kirjeldus ja kujutamine joonistustel muusikakoolis õppivate ja mitteõppivate õpilaste näitel“, mille juhendaja on Kristi Kõiv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Nele Paabus

22.05.2019